

RTU studiju kurss "Mūsdienu latviešu valoda: morfoloģija"

0L000 Liepājas akadēmija

Vispārējā informācija

Kods	LA1057
Nosaukums	Mūsdienu latviešu valoda: morfoloģija
Studiju kursa statuss programmā	Obligātais/Ierobežotās izvēles
Atbildīgais mācītspēks	Anita Helviga - Doktors, Asociētais profesors
Apjoms daļās un kredītpunktos	1 daļa, 3.0 kredītpunkti
Studiju kursa īstenošanas valodas	LV
Anotācija	Morfoloģijas pamatjēdzieni. Vārdšķiras, to noteikšana un grupēšana pēc noteiktām pazīmēm. Vārdformas, to lietojuma specifika. Locīšanas tipi (deklinācijas, konjugācijas). Dažādu vārdformu lietojuma kļūdu identificēšana un labošana. Ar morfoloģiju saistītie valodas kultūras jautājumi.
Mērķis un uzdevumi, izteikti kompetencēs un prasmēs	Studiju kursa mērķis: Papildināt zināšanas un attīstīt izpratni par morfoloģiju kā valodniecības apakšnozari un būtisku valodas līmeni, kurā pēta vārdšķiras un to gramatiskās kategorijas, pilnveidojot valodniecisko kompetenci. Studiju kursa uzdevumi: * Uzkrāt zināšanas par morfēmu, vārdu, vārdformu, paplašinot izpratni par latviešu valodas morfoloģisko sistēmu. * Izkopt prasmi precīzi lietot un analizēt dažādu vārdšķiru vārdus, izmantojot teorētiskās zināšanas par formveidošanas un gramatisko nozīmju izteikšanas likumsakarībām. * Pilnveidot lingvistisko kompetenci, kritiski izmantojot valodnieciskos pētījumus, vārdnīcas, datubāzes un dažādas lietotnes.
Patstāvīgais darbs, tā organizācija un uzdevumi	Morfoloģijas pamatjautājumi Morfoloģijas kategorijas, paradigmas, pamatformas jēdzienu izpratnes veidošanās, salīdzinot tēmas izklāstu skolas mācību programmās un akadēmiskajā gramatikā. Personvārdu locīšana Vingrināšanās vārdu un uzvārdu locīšanā – lietvārdi (lokāmie, nelokāmie), īpašības vārdi (noteiktās un nenoteiktās galotnes), skaitļa vārdi. Darbības vārda leksiski semantiskās grupas un gramatiskās formas Darbības vārda gramatisko formu raksturojums teorētiskajā literatūrā un lietojums saziņā dažādās komunikatīvās situācijās. Divdabju lietošanas īpatnības. Raksturīgāko kļūdu gadījumi. Morfoloģiskā analīze Vingrināšanās vārdšķiru noteikšanā un morfoloģiskajā analīzē.
Literatūra	Obligātā/Obligatory: 1. Kalme, V., Smiltnece, G. (2001). Latviešu literārās valodas vārddarināšana un morfoloģija. Liepāja: LiePA. 2. Kalme, V. (2001). Nelokāmās vārdšķiras latviešu literārajā valodā. Liepāja: LiePA. Papildu/Additional: 1. Nītiņa, D. (2001). Latviešu valodas morfoloģija (konspektīvs lokāmo vārdšķiru apskats). Mācību līdzeklis. Rīga: RTU. 2. Paegle, Dz. (2003). Latviešu literārās valodas morfoloģija. Rīga: LU Zinātne. 3. Pokrotniece, K. (atb. red.) (2002, 2007) Latviešu literārās valodas morfoloģiskās sistēmas attīstība, I, II. Rīga: LU Latviešu valodas institūts. 4. Smiltnece, G., Straupeniece, D. (2017). Morfoloģija. Latviešu valodas rokasgrāmata. Pieejams: http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/BB579333-5617-461C-43FE-9154A2A59904 5. Auziņa, I. (2017). Morfonoloģija. Latviešu valodas rokasgrāmata. Pieejams: http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/8E7A9E64-6463-3774-0F9F-16137C648ACF 6. Latviešu valodas gramatika (2015). Rīga: LU Latviešu valodas institūts. 7. Smiltnece, G. (2016). Par lietvārdu latviešu valodā : rakstu krājums. Liepāja: LiePA. 8. Latviešu valodas darbības vārdu tabulas (2014). Mācību un metodiskais materiāls. Red. I. Auziņa, G. Nešpore. Rīga: LVA 9. Kalnača, A. (2013). Morfoloģija. Latviešu valoda. A. Veisberga red. Rīga: LU apgāds, 45.–108. lpp. 10. Laugale, V., Šulce, Dz. (2012). Lielo burtu lietojums latviešu valodā: ieskats vēsturiskajā izpētē, problēmas un risinājumi. Rīga: Latviešu valodas aģentūra. 11. Kalnača, A. (2004). Morfēmika un morfonoloģija. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 12. Nītiņa, D. (1997). Prievārdu sistēma latviešu rakstu valodā. Rīga: Zinātne. Citi informācijas avoti/Other sources of information: 1. Elektroniskā vārdnīca e-pupa: epupa.valoda.lv 2. Elektroniski skatāmās vārdnīcas: tezaurs.lv 3. Latviešu valodas aģentūra: valoda.lv 4. Valsts valodas komisija: www.vvk.lv 5. Vietne www.letonika.lv 6. Vārds un tā pētīšanas aspekti : LiepU rakstu krājums. 7. Valodu apguve: problēmas un perspektīva : LiepU rakstu krājums. 8. Linguistica Lettica : LU Latviešu valodas institūta žurnāls. 9. Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi : Latviešu valodas aģentūras rakstu krājums.
Nepieciešamās priekšzināšanas	Latviešu valodas mācību priekšmets vidējās izglītības līmenī

Studiju kursa saturs

Saturs	Pilna un nepilna laika klātienes studijas		Nepilna laika neklātienes studijas	
	Kontakt stundas	Patstāv. darbs	Kontakt stundas	Patstāv. darbs
Vārds morfoloģijas līmenī. Morfoloģijas vieta valodniecības apakšnozaru sistēmā. Morfoloģijas pamatjēdzieni. Formveidošanas paņēmieni, līdzekļi, formu tipi. Morfoloģijas kategorijas, gramatisko nozīmju sistēma. Paradigmas. Vārdšķiras jēdziens. Iedalījuma pamatprincipi. Patstāvīgi un palīgvārdi. Lokāmi un nelokāmi vārdi. Morfoloģijas vieta skolas mācību saturā.	2	6	2	8
Lietvārds. Lietvārds (substantīvs), tā loma latviešu valodas nominālajā sistēmā. Lietvārda vispārīgs leksiski gramatiskais raksturojums. Sugas vārdi un īpašvārdi. Lietvārda leksiski gramatiskās kategorijas: dzimte (vīriešu un sieviešu dzimte, kopdzimtes vārdi), skaitlis (vienskaitlinieki un daudzskaitlinieki). Locījuma gramatiskā kategorija. Locījumu nozīmes. Deklināciju sistēma, tās īpatnības. Ārpus deklināciju sistēmas esošie lietvārdi.	6	10	2	10
Īpašības vārds. Īpašības vārds (adjektīvs), tā loma latviešu valodas nominālajā sistēmā. Vārdšķiras problēma (īpašības vārds un divdabja forma). Īpašības vārda vispārīgs leksiski gramatiskais raksturojums. Kādības un attieksmes īpašības vārdi. Īpašības vārda gramatiskās kategorijas: dzimte, skaitlis, locījums. Noteiktības kategorija: īpašības vārdu ar nenoteikto un noteikto galotni lietošanas nosacījumi. Nelokāmie īpašības vārdi. Pakāpes kategorija: pamata, pārākā, vispārākā pakāpe. Īpašības vārda loma dažādu valodas stilu tekstos.	4	6	2	10
Skaitļa vārds. Skaitļa vārda (numerāļa) vispārīgs leksiski gramatiskais raksturojums. Pamata un kārtas skaitļa vārdi. Daļskaitļu nosaukumi. Lokāmie, nelokāmie skaitļa vārdi. Dzimtes, skaitļa, locījuma paradigma.	2	4	2	8
Vietniekvārds. Vietniekvārda (pronomena) vispārīgs leksiski gramatiskais raksturojums. Vietniekvārdu iedalījums un ar to saistītā uzskatu dažādība. Vietniekvārdu gramatiskās paradigmas neviendabība. Dzimtes, skaitļa, locījuma, personas kategorija, to piemītības īpatnības. Pilnā un nepilnā paradigma. Nelokāmie vietniekvārdi. Vietniekvārdu lietojuma īpatnības. Norma un tās ievērošana. Vietniekvārds un runas kultūra, runas etiķete.	2	4	2	8
Darbības vārds. Darbības vārda (verba) vispārīgs raksturojums. Darbības vārdu iedalījums. Tiešie un atgriezeniskie, pabeigta un nepabeigta veida, pārejoši un nepārejoši darbības vārdi . Darbības vārda pamatforma. Neregulārie verbi, to formas. Finītās (personu) un infinitās formas, to funkcijas. Kategorijas: kārtā (darāmā, ciešamā), izteiksme (īstenības, atstāstījuma, vēlējuma, vajadzības, pavēles), laiks (tagadne, pagātne, nākotne), persona (1., 2., 3). Kārtas, izteiksmes, laika, personas nozīmes izteikšana, formu veidošana. Darbības vārda iedalījums konjugācijās. Konjugācijas un grupas. Robežgadījumi. Paralēlformas. Latviešu valodas divdabju sistēma Divdabji, to veidošana, semantika, iedalījums. Lokāmie divdabji. Daļēji lokāmais divdabjs. Nelokāmie divdabji. Divdabju pareizrakstība. Homoformas. Divdabji, kas var būt divdabja teiciena veidošanas pamatā.	8	10	2	10
Apstākļa vārds. Apstākļa vārda (adverba) vispārīgs raksturojums. Apstākļa vārds un laika, telpas uztvere. Apstākļa vārda loma īpašības, darbības intensitātes izteikšanā. Homoformas. Apstākļu intensitātes izteikšana. Pakāpes kategorija.	2	4	2	6

Palīgvārdi. Saiklis (konjunkcija). Saikļu iedalījums pēc cilmes, struktūras, nozīmes, funkcijas. Prievārds (prepozīcija). Prievārdu rekcija, iedalījums. Loma teikumā. Partikula. Partikulu funkcijas izteikumā. Izsaukmes vārdu vispārīgs raksturojums. Iedalījums. Interjekcijas, onomatopoēze. Izmantošana. Pareizrakstība. Runas etiķete un runas formulas.	6	8	2	8
Kopā:	32	52	16	68

Sasniedzamie studiju rezultāti un to vērtēšana

Sasniedzamie studiju rezultāti	Rezultātu vērtēšanas metodes
ZINĀŠANAS * Izprot un spēj skaidrot kursa pamatjēdzienus: morfoloģija, morfēma, vārdforma, gramatiskā nozīme, gramatiskā kategorija, pamatforma, paradigma u. c. * Izprot par visām vārdšķirām, vārdformu funkcionēšanas likumsakarībām un tendencēm.	Studiju kursa apguve tā noslēgumā tiek vērtēta 10 ballu skalā saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr.141, Nr.512, Nr.240, vadoties pēc šādiem kritērijiem: iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte, iegūtās prasmes un kompetence atbilstoši plānotajiem studiju rezultātiem. * Pozitīvs vērtējums patstāvīgi veiktajos darbos: 1) Pārbaudes darbs 1. 2) Pārbaudes darbs 2. * Aktīva līdzdalība, iesaistīšanās un viedokļa izteikšana praktiskajās nodarbībās. * Sekmīgi nokārtots rakstveida eksāmens (4–10 balles): 1) notikusi zināšanu uzkrāšana par morfēmu, vārdu, vārdformu, paplašinot izpratni par latviešu valodas morfoloģisko sistēmu; 2) ir izkopta prasme precīzi lietot un analizēt dažādu vārdšķiru vārdus; 3) pilnveidota lingvistiskā kompetence, kritiski izmantojot valodnieciskos pētījumus, vārdnīcas, datubāzes un dažādas lietotnes.
PRASMES * Analizē un izvērtē savu zināšanu un prasmju kvalitāti un mērķtiecīgi pilnveido tās, iegūstot studijām nepieciešamo informāciju no dažādiem lingvistiskajiem avotiem, analītiski un kritiski izvērtē to. * Spēj veikt visu vārdšķiru morfoloģisko analīzi, saskata dažādu vārdformu un gramatisko nozīmju specifiku. * Spēj pilnveidot prasmi pilnvērtīgi izmantot latviešu valodas morfoloģiskās sistēmas iespējas tekstveidē, analizējot tekstu, vērtē vārdformu stilistisko un kulturoloģisko marķējumu un prot izmantot šo pieredzi savu tekstu veidošanā.	Studiju kursa apguve tā noslēgumā tiek vērtēta 10 ballu skalā saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr.141, Nr.512, Nr.240, vadoties pēc šādiem kritērijiem: iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte, iegūtās prasmes un kompetence atbilstoši plānotajiem studiju rezultātiem. * Pozitīvs vērtējums patstāvīgi veiktajos darbos: 1) Pārbaudes darbs 1. 2) Pārbaudes darbs 2. * Aktīva līdzdalība, iesaistīšanās un viedokļa izteikšana praktiskajās nodarbībās. * Sekmīgi nokārtots rakstveida eksāmens (4–10 balles): 1) notikusi zināšanu uzkrāšana par morfēmu, vārdu, vārdformu, paplašinot izpratni par latviešu valodas morfoloģisko sistēmu; 2) ir izkopta prasme precīzi lietot un analizēt dažādu vārdšķiru vārdus; 3) pilnveidota lingvistiskā kompetence, kritiski izmantojot valodnieciskos pētījumus, vārdnīcas, datubāzes un dažādas lietotnes.
KOMPETENCE * Spēj argumentēti vērtēt vārdformu lietojumu dažādās saziņas situācijās un diskutēt par aktuālām morfoloģijas apguves problēmām. * Spēj kontrolēt savu mutvārdu un rakstveida runu, attīstot iemaņas formālajā un neformālajā saziņā ievērot morfoloģijas normas. * Spēj morfoloģiska rakstura problēmjautājumu risināšanā izmantot zinātniskos avotus, paškritiski vērtēt savas zināšanas un prasmi.	Studiju kursa apguve tā noslēgumā tiek vērtēta 10 ballu skalā saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr.141, Nr.512, Nr.240, vadoties pēc šādiem kritērijiem: iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte, iegūtās prasmes un kompetence atbilstoši plānotajiem studiju rezultātiem. * Pozitīvs vērtējums patstāvīgi veiktajos darbos: 1) Pārbaudes darbs 1. 2) Pārbaudes darbs 2. * Aktīva līdzdalība, iesaistīšanās un viedokļa izteikšana praktiskajās nodarbībās. * Sekmīgi nokārtots rakstveida eksāmens (4–10 balles): 1) notikusi zināšanu uzkrāšana par morfēmu, vārdu, vārdformu, paplašinot izpratni par latviešu valodas morfoloģisko sistēmu; 2) ir izkopta prasme precīzi lietot un analizēt dažādu vārdšķiru vārdus; 3) pilnveidota lingvistiskā kompetence, kritiski izmantojot valodnieciskos pētījumus, vārdnīcas, datubāzes un dažādas lietotnes.

Studiju rezultātu vērtēšanas kritēriji

Kritērijs	% no kopējā vērtējuma
Līdzdalība lekcijās un praktiskajos darbos	20
1. pārbaudes darbs	20
2. pārbaudes darbs	20
Eksāmens	40
Kopā:	100

Studiju kursa plānojums

Daļa	KP	Stundas			Pārbaudījumi		
		Lekcijas	Prakt d.	Laborat	Ieskaite	Eksām.	Darbs
1.	3.0	16.0	16.0	0.0		*	